
НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП
Едукативна и рехабилитациона
подршка детету, породици и
институцији

Београд, 23. децембар 2019.

Универзитет у Београду
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

**НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП
„ЕДУКАТИВНА И РЕХАБИЛИТАЦИОНА ПОДРШКА
ДЕТЕТУ, ПОРОДИЦИ И ИНСТИТУЦИЈИ”**

Београд, 23. децембар 2019.

ЗБОРНИК РАДОВА

Београд, 2019.

НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП
„ЕДУКАТИВНА И РЕХАБИЛИТАЦИОНА ПОДРШКА ДЕТЕТУ, ПОРОДИЦИ И ИНСТИТУЦИЈИ”
ЗБОРНИК РАДОВА

Београд, 23. децембар 2019.

Издавач:

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (ИЦФ)
11000 Београд, Високог Стевана 2
www.fasper.bg.ac.rs

За издавача:

Проф. др Снежана Николић, декан

Главни и одговорни уредник:

Проф. др Миле Вуковић

Уредници:

Проф. др Фадиљ Еминовић

Доц. др Јасмина Максић

Рецензенти:

Проф. др Сања Ђоковић, Универзитет у Београду – Факултет за
специјалну едукацију и рехабилитацију

Проф. др Горан Недовић, Универзитет у Београду – Факултет за
специјалну едукацију и рехабилитацију

Дизајн насловне стране:

Зоран Јованковић

Компјутерска обрада текста:

Биљана Красић

Штампа омота и нарезивање ЦД

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (ИЦФ)

Зборник радова је публикован у електронском облику – ЦД

Тираж: 200

ISBN 978-86-6203-135-8

Наставно-научно веће Универзитета у Београду – Факултета за специјалну
едукацију и рехабилитацију, на седници одржаној 26.11.2019. године,
Одлуком бр. 3/175 од 27.11.2019. године, усвојило је рецензије рукописа
Зборника радова „ЕДУКАТИВНА И РЕХАБИЛИТАЦИОНА ПОДРШКА ДЕТЕТУ,
ПОРОДИЦИ И ИНСТИТУЦИЈИ”.

Зборник је настао као резултат Пројекта „ЕДУКАТИВНА И РЕХАБИЛИТАЦИОНА ПОДРШКА
ДЕТЕТУ, ПОРОДИЦИ И ИНСТИТУЦИЈИ” чију реализацију је сопственим средствима
подржао Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију.

ПРОГРАМИ ПОДРШКЕ У УЧЕЊУ ДЕЦИ СА СМЕТЊАМА И ПОРЕМЕЋАЈИМА У РАЗВОЈУ У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

Горан НЕДОВИЋ, Ивана СРЕТЕНОВИЋ

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

Апстракт

У овом раду представљени су програми превентивно-корективног рада, кроз анализу правних аката који регулишу њихову примену и кроз приказ елементарног превентивно-корективног рада (индивидуални дефектолошки третмани). Превентивно-корективни рад подразумева конкретан вид подршке ученицима у развоју и савладавању наставних садржаја. Подршка ученицима у развоју и учењу се остварује кроз опште и специфичне програме превентивно-корективног рада. Врста, ниво и интензитет програма превентивно-корективног рада одређује се на основу индивидуалне дефектолошке процене. За ученике са сметњама и поремећајима у развоју који се налазе у основној школи предвиђена је додатна подршка која подразумева активности усмерене на остваривање циљева и исхода образовања и васпитања. Полазиште за креирање програма подршке налази се у чињеници да ученици са сметњама и поремећајима у развоју не могу да савладају наставне садржаје под истим околностима као и ученици типичног развоја, већ им је потребна организована помоћ у учењу.

Кључне речи: ученици са сметњама и поремећајима у развоју, додатна подршка, превентивно-корективни рад, индивидуални дефектолошки рад

УВОД

Дугогодишњи традиционални приступ рада у основној школи, промењен је актуелним научним и стручним достигнућима која су присутна у васпитно-образовном процесу. Годинама уназад, мењала су се, у већој или мањој мери, законска и подзаконска акта која регулишу област васпитања и образовања.

Увођењем инклузивног образовања, измењена су и (под)законска акта која су регулисала спровођење (ван)наставних

активности за децу са сметњама и поремећајима у развоју. Како се ова деца, данас, школују и у основним школама и у школама за образовање ученика са сметњама у развоју, за њих је прописано пружање додатне подршке која је садржана у Правилнику о критеријумима и стандардима пружања додатне подршке у образовању деце, ученика и одраслих са сметњама у развоју и инвалидитетом у васпитној групи, односно другој школи и породици (2018), као и у Правилнику о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци

детету, ученику и одраслом (2018). Овим Правилницима додатна подршка је дефинисана као „активности које доприносе остваривању циљева и исхода образовања и васпитања кроз укључивање, развој и учење деце, ученика и одраслих са сметњама у развоју и инвалидитетом" (чл. 2), односно „додатна подршка обухвата права, услуге и ресурсе који детету, ученику и одраслом обезбеђују превазилажење физичких, комуникацијских и социјалних препрека унутар образовних установа и заједнице" (чл. 2).

Додатна подршка се остварује индивидуалним и групним радом, кроз програмске активности подстицања сензорно-перцептивних, базичних и виших моторичких функција, когнитивних способности, вербалне и невербалне комуникације, социјалних, концептуалних и практичних адаптивних вештина (Правилник о критеријумима и стандардима пружања додатне подршке у образовању деце, ученика и одраслих са сметњама у развоју и инвалидитетом у васпитној групи, односно другој школи и породици, 2018, чл. 3), а пружају је стручњаци који су компетентни за рада са децом са сметњама у развоју – дефектолози (Правилник о степену и врсти образовања наставника, стручних сарадника и васпитача у основној школи за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом, 2018, чл. 3).

Овако дефинисане активности се препознају као елементи превентивно-корективног рада који је формално уведен у васпитно-образовни процес деце са сметњама и поремећајима у развоју пре више од 25 година (Правилник о наставном плану и програму основног образовања и васпитања за ученике лако ментално ометене у развоју, 1993).

Развој нових методологија превентивно-корективног рада је у циљу уклањања, ублажавања и кориговања развојних сметњи и проблема у учењу, јер је основна претпоставка да се проблеми у учењу могу савладати или ублажити развојем способности на којима се заснива учење, а не простим понављањем градива (Nedović, 2005; Недовић и Рапаић, 2012; Nedović, Sretenović i Potić, 2014).

ПРЕВЕНТИВНО-КОРЕКТИВНИ РАД У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ

Превентивно-корективни рад у специјалној едукацији и рехабилитацији, представља низ специфичних поступака у третману деце са сметњама и поремећајима у развоју у циљу отклањања или ублажавања сметњи у развоју и подстицања развоја одређених психичких и физичких функција. Другим речима, превентивно-корективни рад има два задатка. Први је откривање природе и узрока проблема у учењу (процена/дијагностика), а други задатак је подршка развоју детета и помоћ у савладавању наставних садржаја (третман/рехабилитација). Одговарајући рехабилитациони поступци, превентивно корективне вежбе и активности изводе се у оквиру редовне наставе и посебних часова корективне наставе у организацији дефектолога (Недовић, 2009; Недовић и Рапаић, 2012). Дакле, на основу индивидуалне дефектолошке процене одређује се врста, ниво и интензитет програма превентивно-корективног рада.

У специјалној едукацији и рехабилитацији постоје истраживања која су показала да деца са сметњама и поремећајима у развоју немају развијене способности да би самостално могла да учествују у васпитно-образовном процесу, што уједно

и представља индикацију за пружање подршке, односно креирање програма превентивно-корективног рада (Недовић, Шћепановић и Јаблан, 2011; Рапаић, Nedović, Šćeranović i Vujović, 1997).

Ученици са сметњама и поремећајима у развоју не могу да савладају наставне садржаје под истим околностима као и ученици типичног развоја (Nedović, 2007), те им је потребна организована и системска помоћ и подршка у учењу.

ПРОГРАМИ ПОДРШКЕ

Помоћ у учењу и развоју остварује се кроз програме превентивно-корективног рада. Програми превентивно-корективног рада у основној школи се реализују кроз наставне и кроз ваннаставне активности.

До доношења и ступања на снагу Правилника о степену и врсти образовања наставника, стручних сарадника и васпитача у основној школи за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом (2018), заједничка подручја превентивно-корективног рада су била: развој (редукација) психомоторне организованости, развој говора и језика, специјално (индивидуално) писање, примена асистивне технологије, превентивно корективне вежбе и игре, а специфична подручја превентивно-корективног рада (врста активности, дужина трајања сесансе и број недељних понављања) су се одређивала посебно за сваког ученика у зависности од врсте и тежине проблема у учењу који треба отклонити или ублажити (Недовић и Рапаић, 2012).

Данас, поменути Правилник прописује десет облика индивидуалних дефектолошких третмана које се означавају заједничким термином Корективно

стимулативне вежбе (Логопедске вежбе, Слушне и говорне вежбе, Вежбе реедукације психомоторике, Визуелни тренинг/тактилни тренинг/оријентација и кретање/Брајево писмо, Ортооптично плеоптичке вежбе, Корективна гимнастика (уместо раније Корективно превентивних вежби и игара), Фонетска ритмика/Музичке стимулације/Стимулације покретом, Српски знаковни језик, Социјалне вештине, Сензорна интеграција). Остваривање образовно-васпитног рада као и пружања додатне подршке у образовању и васпитању, кроз програме корективно стимулативних вежби за ученика коме је због сметњи у развоју и инвалидитета, специфичних тешкоћа у учењу, социјалне ускраћености и других разлога потребна додатна подршка у образовању и васпитању, школа може да реализује индивидуалну наставу кроз програме подршке деци и ученицима са сметњама у развоју као и појединачну односно групну додатну подршку у настави и учењу или у посебној васпитној групи или школи (чл. 7).

На основу претходно наведеног (пре и после доношења новог Правилника), најпре се уочава терминолошка разлика између раније дефинисаних програма подршке и ових који су данас актуелни. Међутим, суштинске и садржинске разлике нема. Програми се и даље могу спроводити индивидуално, реализују их наставници који су стекли образовање на неком од Факултета који образује кадар за рад са особама са сметњама у развоју, намењени су деци/ученицима са сметњама и поремећајима у развоју и иако се поједини не зову истим именом као пре, имају исти циљ и садржај.

Избор сваког од програма подршке зависи од општих карактеристика,

преосталих способности и узраста ученика. Превентивно-корективни програм мора бити развојног карактера, хијерархијски структуриран, са тачно дефинисаним циљевима које је потребно достићи (Недовић, 2009).

Поштовање општих карактеристика и законитости дечјег развоја у превентивно-корективном раду, а посебно када су у питању корективно-превентивне вежбе и игре (данас, корективна гимнастика) значајно је из неколико разлога: прво, да би поступак са дететом био прилагођен његовим могућностима и потребама, а захтеви који се постављају оптимални; друго, да би се пружила подршка дечјем развоју у оптималним периодима (услов да ефекти утицаја буду позитивни) неопходно је добро познавати време појаве и редослед развоја функција; и треће, познавање нормалног тока развоја омогућава свима који се баве децом да благовремено припреме дете за промене до којих ће доћи у његовом организму, интересовањима и понашању, чиме се могу ублажити тешкоће у прилагођавању (Недовић и сар., 2011).

Примера ради, код ученика са интелектуалном ометеношћу примењују се корективно-превентивне вежбе и игре, вежбе реедукације психомоторике и индивидуалне логопедске вежбе. Ученици са моторичким поремећајима се укључују у програм корективно-превентивних вежби и игара и индивидуалних логопедских вежби. За уенике са оштећењем слуха креирају се програми фонетске ритмике и слушних и говорних вежби, а за ученике са оштећењем вида вежбе оријентације и кретања и вежбе реедукације психомоторике.

УМЕСТО ЗАКЉУЧКА

Превентивно-корективни рад у специјалној едукацији и рехабилитацији, представља конкретан вид помоћи и подршке ученицима у савладавању наставних садржаја. У суштини, то је систем методичких поступака и вежби којима се утиче на развијање неке непостојеће или недовољно развијене психичке или физичке функције код ученика, а која је потребна за учење и функционисање у школи, односно увођењем те креирањем одређених активности и поступака, остварује се подршка у развоју ученика и помоћ у савладавању школског градива.

ЛИТЕРАТУРА

- Nedović, G. (2005). Vannastavne aktivnosti. U D. Rapačić i sar. (ur.), *Školovanje dece sa motoričkim poremećajima* (195-217). Beograd: Defektološki fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Nedović, G. (2007). Metodika preventivno – korektivnog rada. *Nastava – naučni, stručni i informativni časopis*, 7, 169-180.
- Недовић, Г. (2009). Превентивно корективни рад у специјалној едукацији и рехабилитацији. Међународни скуп *Савремени третман деце са посебним потребама*. (стр. 131-138) Београд: Институт за психофизиолошке поремећаје и говорнопатологију „проф. др Цветко Брајовић”, Тузла: Факултет за едукацију и рехабилитацију.
- Недовић, Г., Шћепановић, М., и Јаблан, Б. (2011). Индикација за примену превентивно корективне вежбе и игара у основној школи за образовање ученика са сметњама у развоју. *Београдска дефектолошка школа*, 17(2), 323-333.
- Недовић, Г., и Рапајић, Д. (2012). *Практикум превентивно-корективног рада у*

основној школи. Београд: Друштво дефектолога Србије.

Nedović, G., Sretenović, I., i Potić, S. (2014). Preventivno-korektivni rad u osnovnoj školi. *Zbornik rezimea III stručno-naučnog skupa sa međunarodnim učešćem Aktuelnosti u edukaciji i rehabilitaciji osoba sa smetnjama u razvoju* (str. 17), Beograd: Resursni centar za specijalnu edukaciju.

Правилник о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету, ученику и одраслом. *Службени гласник Републике Србије*, 27/2018.

Правилник о критеријумима и стандардима пружања додатне подршке у образовању деце, ученика и одраслих са сметњама у развоју и инвалидитетом у васпитној групи, односно другој школи и породици. *Службени гласник Републике Србије*, 70/2018.

Правилник о наставном плану и програму основног образовања и васпитања за ученике лако ментално ометене у развоју. *Службени гласник Републике Србије*, 19/1993.

Правилник о степену и врсти образовања наставника, стручних сарадника и васпитача у основној школи за ученике са сметњама у развоју и инвалидитетом. *Службени гласник Републике Србије*, 17/2018.

Rapačić, D., Nedović, G., Šćepanović, V., i Vujović, M. (1997). *Evaluacija stanja kod invalidne djece i omladine*. Podgorica: Zavod za školovanje i profesionalnu rehabilitaciju invalidne dece i omladine.

SUPPORT PROGRAMS IN LEARNING FOR CHILDREN WITH DISABILITIES IN ELEMENTARY SCHOOL

Goran NEDOVIĆ, Ivana SRETENOVIĆ

University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation

Abstract

This paper presents programs of preventive and corrective work, through the analysis of legal acts that regulate their implementation and through the presentation of elements of preventive and corrective work (individual defectological treatments). Preventive and corrective work involves a concrete form of support for students in the development and mastering of teaching content. Support for students in development and learning is achieved through general and specific programs of preventive and corrective work. The type, level and intensity of the program of preventive and corrective work is determined on the basis of individual defectological (special education) assessment. Additional support is provided for students with disabilities who are in elementary school, including activities aimed at achieving the goals and outcomes of education and upbringing. The starting point for creating a support program is the fact that students with disabilities cannot master the teaching content under the same circumstances as students of typical development, but they need organized learning assistance.

Key words: *students with disabilities, additional support, preventive and corrective work, individual defectological work*